

Beatrix 39 exponent van unieke eiwitfokkerij

Nog nooit was er in Nederland een koe die de barrière van eerst 100.000 kg melk en later 10.000 kg vet en eiwit wist te slechten met zo'n hoog eiwitpercentage als Beatrix 39. De productieteller van de uiterst vitale dochter van eigen stier Rogeer 123 staat inmiddels op 105.266 kg melk met 5,36% vet en 4,24% eiwit. Binnen de koppel van veehouder Theo Spruit uit Zegveld (Utr.) blijkt Beatrix echter niet uniek. Vijftig jaar onafgebroken fokken op eiwitpercentage leidde tot een gemiddelde van inmiddels bijna 4 procent eiwit.

„De koe heeft minder van de reis te lijden gehad dan ik”, reageert Theo Spruit op de vraag of Beatrix 39 de reis naar Lelystad goed heeft doorstaan. Daags nadat ze op 21 september officieel de barrière van 10.000 kg vet en eiwit had geslecht, stond Beatrix in de finale van de Melkvee Magazine Koevekiezing, waar ze de overwinning nipt moest laten aan Sjoukje 97 van Lammert Sipkens uit Swifterbant (Fl.). Hoewel de tientonner op bijna 15-jarige leeftijd voor het eerst in haar leven de boerderij verliet, stond ze de avond van de 22ste september gewoon weer als eerste in de melkstal, alsof er niets was gebeurd. „Voor mijn vader had de reis naar Lelystad een grotere impact, hij

◀ De 15-jarige tientonner Beatrix 39 met haar unieke eiwitpercentage van 4,24%, loopt stevast vooraan in de koppel.

**VOOR VIDEOBEELDEN
ZIE WWW.MELKVEEMAGAZINE.NL**

houdt liever de kerktoeren van Meije in zicht", glimlacht zoon Koen.

Zuinig boeren

„Ik houd inderdaad niet van vakanties”, beaamt Spruit sr. De boerderij blijkt zijn lust en zijn leven en Theo Spruit heeft dan ook de volledige geschiedenis van het bedrijf in zijn hoofd opgeslagen. In de huiskamer vallen de wandborden van vijf honderdtonners op, waarvan Roza 3 de eerste was. „Ik weet nog dat Roza 3 op 5 maart 1958 's middags werd geboren, op de boerderij waar nu mijn dochter woont. Die koe heb ik nog met de hand naar de honderdduizend liter gemolken”, aldus de 58-jarige Theo Spruit, die aangeeft dat de melkmachine in 1967 op het bedrijf haar introductie deed en Roza 3 in 1974 de magische grens overschreed.

„Mijn vader is in 1945 heel klein begonnen en hij kocht in 1948 de beide fokkalveren Bontje 1 en Roza 1. Toen we in 1963 naar deze boerderij gingen, waren ze er allebei nog”, herinnert de veehouder zich. „Ach ja, niemand heeft er wat aan, maar het zit allemaal nog in mijn hoofd”, verontschuldigt de liefhebber pur sang zich. Na een korte maatschapsperiode kwamen hij en zijn vrouw Truus er in 1978 plotsklaps alleen voor te staan. „In 1977 en 1978 zijn mijn moeder en mijn vader allebei vrij plotseling overleden. Ook financieel betekende dat voor ons een heel moeilijke periode. Ik heb mijn les dan ook toen al geleerd, dat wil zeggen: zuinig boeren.” Een voorbeeld vormt de oude 2 x

4 visgraat melkstal. Deze is al lang afbetaald, maar functioneert nog prima.

Geen kunstmest

Theo Spruit herinnert zich zijn vader als een vooruitstrevende boer. „Wij maakten zelf kaas en mijn vader wilde veel kaas uit de melk halen. Boeren beweerden dat je van melk van Blaarkoppen meer kaas kon maken dan van melk van zwartbonten”, verklaart Spruit de vroege introductie van Blaarkoppen op het bedrijf. „Mijn vader was bestuurslid van de plaatselijke melkcontrole- en fokvereniging Bodegraven en omstreken. Toen de eiwitcontrole eind jaren '50 mogelijk werd, wilde hij hier direct in investeren. We gebruikten sperma van

▲ Friso is de Russel-zoon van Beatrix 39, waarvan Theo Spruit bij KI Kampen sperma heeft laten vangen voor de verkoop.

▼ Het afmesten van stierkalveren vormt de tweede tak op het bedrijf. Truus Spruit verkoopt het vlees aan huis, op de streekmarkt in Woerden en bedient zes restaurants.

stieren uit moeders met hoog eiwit. Er kwam sperma van stieren uit de Adema-stal van de gebroeders Knol uit het Friese Hartwerd met de trein naar Woerden, van waaruit het met de motorfiets naar Zegveld kwam. Insemineren ging toen nog met vers sperma”, herinnert Spruit zich. „Rond 1970 realiseerden we een eiwitpercentage van 3,60 procent en dat was echt maximaal”, weet de veehouder nog. „In 1975 had ik het streven om in het jaar 2000 een veestapel te melken met een productie van 8.000 kg melk met 5 procent vet en 4 procent eiwit, met lekker dikke koeien. Maar dat is niet gelukt. In 2000 was de melkproductie veel hoger, terwijl het eiwit een stuk lager was dan de doelstelling van 25 jaar eerder.” Spruit boerde als de meeste andere veehouders en wist zijn veestapel zelfs tot de hoogste producties van de provincie te dirigeren. Maar tien jaar geleden ging het roer om. Spruit besloot zijn bedrijfsvoering dichter aan te sluiten bij de natuur en te stoppen met kunstmest strooien.

Van Bruchem

Afwijken van de standaard deed Spruit echter al veel langer. „De jeugd wil dingen graag anders doen dan de vorige generatie, maar als je vader zo ineens wegvalt, wil je juist meer aan dingen vasthouden”, heeft de veehouder ervaren. Zo wilde Theo's vader niets van Holsteins weten. „In Amerika deden ze niet aan eiwitcontrole en het type koe was bovendien ongeschikt, zo meende hij. Nog steeds is de invloed van Holsteins hier beperkt.” Maar ook het bemesten van grasland doet Spruit zoals zijn vader hem dat destijds leerde. „We verdelten steeds kleine hoeveelheden mest over het land, het liefst als het regent en anders sproeien we er water achteraan. We rijden bovengronds uit, want als je injecteert, breng je op kleine stukjes grond juist heel veel mest.” „Theo is chronisch eigenzinnig en hij kan slecht tegen regelgeving”, aldus echtgenote Truus. Zijn vasthoudendheid met betrekking tot het bovengronds mest uitrijden, heeft de veehouder al meerdere malen voor de rechter gebracht. „Ik heb het ooit aangedurfd om een graszode mee te nemen de rechtszaal in om één en ander uit te leggen. Men was er dus-

danig van onder de indruk, dat in plaats van direct een straf op te leggen, er besloten is een expert te sturen. Zo is de Wageningse onderzoeker Jaap van Bruchem bij ons terechtgekomen.”

Onderzoeksstatus

„Kringloopdenker Van Bruchem stelde midden jaren '90 al dat de melkveehouderij aan vernieuwing toe was. Hij had jarenlang in de tropen gezeten en toen hij begin jaren '90 terugkwam, zag hij dat het kunstmestgebruik in Nederland enorm was toegenomen. Kunstmest zorgt voor grote stikstofverliezen naar de lucht. Van Bruchem stelde dat ik van de kunstmest af moest en in 2000 besloot ik dan ook volledig te stoppen met kunstmest strooien. Eerst was dat niet eenvoudig, maar nu ben ik er blij om. In 2000 hadden we net de eerste snede geoogst, toen iedereen al druk bezig was met de tweede snede”, verklaart Theo Spruit zijn aanvankelijke teleurstelling. „Er groeit weliswaar minder gras, maar na het maaien slinkt het ook minder”, verklaart echtgenote Truus de huidige tevredenheid. „En het is wennen aan de lichtgroenere kleur.” Vanwege zijn bijzondere bedrijfsvoering ontving Theo Spruit in 2004 een gezelschap van Europese landbouwjournalisten. Zo kwam het dat er een bedrijfsreportage verscheen in een Frans landbouwblad. „De buurman van oud-landbouwminister Cees Veerman in Frankrijk attendeerde Veerman op de reportage, waarna hij ons uitnodigde voor een gesprek”, vertelt Spruit. Sindsdien heeft zijn bedrijf de onderzoeksstatus, wat inhoudt dat hij mest bovengronds mag uitrijden, onder de voorwaarde dat onderzoekers de vrijheid hebben om onderzoek te verrichten op zijn grond. „Ik heb veel contact met de onderzoekers en we begripen elkaar heel goed. Misschien wel omdat ik zelf alleen de lagere landbouwschool heb”, aldus Theo Spruit.

Laag ureum

Theo Spruit mag dan laag opgeleid en „chronisch eigenzinnig” zijn, hij weet wel bijzondere resultaten te halen. Wat te denken van de meeste recente tankmelkmeting. De tank werd op 22 oktober leeggehaald en bevat-

Tankmelk met 4,26% eiwit en een ureumgetal van 15

te toen ruim 2.800 liter melk (vier melkmalen) met een eiwitpercentage van maar liefst 4,26% en een ureumgetal van slechts 15. Spruit is er van overtuigd dat het eiwitpercentage te danken is aan de fokkerij. „Wie heeft er nou vijftig jaar op eiwit gefokt, zonder daarbij te verslapen? Wat dat betreft kun je al in één generatie veel verpesten.” Gemiddeld over het jaar 2009 verwacht Spruit uit te komen op een eiwitpercentage van 3,98 of 3,99%. Truus Spruit is van mening dat het lage ureumgetal – gemiddeld over het jaar 2008 was het ureumgetal 17 en in het huidige jaar tot dusver gemiddeld 16,6 – komt doordat er op het bedrijf zeer zorgvuldig wordt omgegaan met de mineralen, hetgeen bovendien geld oplevert. „Door toedoen van Van Bruchem voeren we structuurrijk en eiwitarm. Verder gebruiken we dus geen kunstmest en bij het maaien moet er ook stengel in het gras zitten en niet alleen blad”, verklaart ze. „Koeien moeten goede, niet te dunne mest produceren. Wij denken althans dat te dunne mest en een hoog ureumgetal samen zouden kunnen gaan. Goede mest duikt op een goede mineralenbenutting in de koe”, aldus Truus Spruit. Om die reden vinden de veehouders naast hooi in het rantsoen, een zorgvuldig graslandbeheer belangrijk. „Vanuit de kringloopgedachte brengen we in de zomer de bagger over het land”, vertelt Theo, „mijn zoon heeft daarvoor zelf een baggerspuit gemaakt.” Graslandvernieuwing blijkt niet aan de orde, omdat het bodemleven in de veengrond, die tevens ongeschikt is voor mais, er onder te lijden heeft.

Tweede tak

Naast het bovengronds uitrijden van drijfmest, rijdt de veehouder jaarlijks 15 à 20 ton verteerde stalrest per hectare land uit. De werkwijze leidt er toe dat het slootwater schoon is, zo schoon dat de veehouder er gerust zelf uit drinkt en zich in de zomer ook wast in de zwemsloot naast de boerderij. „We voeren veel stro aan en gebruiken de stromest van de stieren. We zetten het enkele keren om en doen er wat drijfmest bij als het te droog is”, wijst Spruit naar de mestvaalt. Het houden van stieren vormt

de tweede tak, sinds de mond- en klauwzeer-crisis in 2001. „We waren toen gedwongen om de stierkalveren aan te houden. Toen ze weer verkocht mochten worden, leverden ze te weinig op, zodat we besloten ze te houden”, aldus Truus, die toen direct begon met de verkoop van vlees aan huis. Inmiddels is de stierkalverhouderij dermate succesvol, dat de familie Spruit er een zestal restaurants mee weet te bedienen. Truus Spruit legt uit dat de derde tak, natuurbeheer, de tweede tak mogelijk maakt. „Zaken als slootkant- en weidevogelbeheer en beheersland zorgen er voor dat we het vlees kunnen verkopen. Er komen hier veel mensen kijken en je verkoopt eigenlijk een gedachte”, legt ze uit. Truus Spruit laat de stierkalveren op een leeftijd van acht maanden slachten en verkoopt het vlees ook op de streekmarkt in Woerden.

Soortige kalveren

In principe worden alle stierkalveren aangehouden. „Een enkele keer zit er een smalle tussen, misschien dat er jaarlijks een stuk of zes nuchter vertrekken”, schat Theo Spruit. Gedurende de hele mestperiode wordt de kalveren verse koemelk verstrekt. De gift loopt op van 3 kg per dag na de biestperiode tot nog volop melk op een leeftijd van acht maanden. „De koeien produceren jaarlijks 650.000 liter melk, waarvan 120.000 liter naar de fokkalveren en de stieren gaat. Tja, misschien zijn we gek dat we dit doen, maar quotum kopen is duurder”, aldus de veehouder, die heeft uitgerekend dat het wel degelijk uit kan. Hij geeft aan dat hij wel „soortige” kalveren nodig heeft. „De kalveren moeten breed zijn, de vleeskwaliteit is heel belangrijk. Als je je eigen kalveren slacht, weet je welke stieren goede kalveren voor de slacht geven.”

Voor zijn melkveestapel gebruikt verschillende rassen. „Fries-Hollands, Blaarkop, Zweeds Roodbont, MRIJ, Fleckvieh en de dikste van de Holsteins.” Een hoge melkproductie noemt Spruit niet het belangrijkste. „Een stier als Woudhoeve Russel doet het hier uitstekend. Als koeien te veel melk geven, houden ze het niet lang vol of is het eiwitgehalte te laag”, reneert hij. Beatrix 39 past dan ook precies in zijn filosofie. Bij de meest recente melkcontrole

BEDRIJFSGEGEVENS

Theo en Truus Spruit uit Zegveld, op de grens van de provincies Utrecht en Zuid-Holland, hebben zes kinderen, waarvan de zonen Koen en Hugo meewerken op het bedrijf. Daarnaast zijn ze beide ZZP'er, terwijl ook de andere kinderen, indien nodig, bijspringen. Theo's vader begon eind jaren '50 al met fokken op eiwitpercentage en deze koers is sindsdien nooit gewijzigd. Als tweede tak worden alle stierkalveren op het eigen bedrijf afgemest. Rollend jaargemiddelde van de 83 koeien: 8.148 kg melk met 4,87% vet en 3,94% eiwit. Melkquotum: 530.000 kg melk, 120.000 kg melk gaat jaarlijks naar de kalveren. Stiergebruik: Kian, Woudhoeve Russel, eigen stieren, Blaarkoppen, Fleckvieh (Rumba). Grondgebruik: circa 40 ha grasland in eigendom en circa 10 ha beheersland. Rantsoen: in de zomer dag en nacht weidegang als het weer en het land het toelaten, anders vers gras in de stal, in de zomer krijgen de koeien daarnaast veel hooi, in de winter worden graskuiliblokken op de voergang geplaatst en wordt het rantsoen met de kruitwagen aangevuld met 4,5 kg bierbostel en 5 kg bietenpulp en in de melkstal maximaal 3 kg maïsbrok.

**VOOR VIDEOBEELDEN
ZIE WWW.MELKVEEMAGAZINE.NL**

was ze 300 dagen in productie en produceerde ze 20,0 kg melk met 6,25% vet en 4,96% eiwit.

Friso

Bij zijn focus op eiwitpercentage maakt Theo Spruit ook volop gebruik van eigen stieren. Zo is Rogeer 123, de vader van Beatrix 39, een Tops-zoon uit Roza 97 (v. String Arko 68). Roza 97 haalde een levensproductie van 98.757 kg melk met 4,88% vet en 4,06% eiwit. Ook Beatrix 19, de moeder van Beatrix 39, was een dochter van String Arko 68. Beatrix' stamboom luidt dan ook Rogeer 123 (Tops x String Arko 68) x String Arko 68 x Kastanje Frans 101 x Pan 209, waarmee Beatrix 39 voor 62,5% Fries-Hollandse genen heeft. De op 5 november 1994 geboren koe is inmiddels drachtig – wederom van het eerste rietje – van Kian en baarde de afgelopen drie jaar vier kalveren van Woudhoeve Russel, resulterend in drie stierkalveren en een vaarskalf. In 2006 werd stier Arend geboren, die inmiddels als dekstier dienst doet

op een groot melkveebedrijf in Duitsland. In 2007 baarde Beatrix 39 een tweeling. Van het stierkalf met de naam Friso liet Spruit onlangs bij KI Kampen rietjes maken en het vaarskalf besloot hij eveneens aan te houden. Hoewel de kans uiteraard uiterst klein was dat deze Beatrix 94 ooit drachtig zou worden, gebeurde dat toch en inmiddels is de vaars aan de melk. Na 133 dagen aan de melk te zijn, wordt ze voorspeld op een 305-dagenproductie van 6.652 kg melk met 5,56% vet en 4,15% eiwit, resulterend in een lactatiewaarde van 109. Ook de afgelopen december geboren Russelzoon van Beatrix 39 met de naam Constantijn is nog op het bedrijf aanwezig. Dan lopen er nog twee oudere dochters. Konvoy-dochter Beatrix 83 is bezig met haar derde lactatie en wordt daarin berekend op 4,20% eiwit, terwijl de pas gekalfde Beatrix 70 (v. Russel) in 1.607 productiedagen tot dusver 36.039 kg melk produceerde met 6,21% vet en maar liefst 4,56% eiwit. „Een koe naar mijn hart, ze wordt elk jaar beter.“ Theo Spruit schroomt dan ook niet

om volle broer Friso op zijn bedrijf in te zetten. Hij toont enkele jonge kalveren van de stier, die er met hun brede rug en fanatieke karakter uitspringen en zegt zich niet te kunnen voorstellen dat er niet veel meer veehouders op dergelijke kalveren zitten te wachten.

- ▼ 1. Beatrix 70, de 7-jarige Russel-dochter van Beatrix 39, met haar pasgeboren zesde kalf. Beatrix 70 produceerde in maar haar recente lijst in 354 dagen 8.248 kg melk met 6,38% vet en maar liefst 4,70% eiwit. Op de achtergrond de sloot waar Theo Spruit zich in de zomer "douchet".
- ▼ 2. De 15-jarige Beatrix 39 (Rogeer 123 x String Arko 68) produceerde tot dusver 104.494 kg melk met 5,36% vet en 4,24% eiwit.
- ▼ 3. Bontje 355 (v. Russel) is met haar royale bespieren een koe zoals Theo Spruit ze graag ziet. Bontje is met haar derde lactatie bezig en wordt na 152 productiedagen berekend op een 305-dagenproductie van 10.070 kg melk met 5,51% vet en maar liefst 4,54% eiwit.
- ▼ 4. Beatrix 83, de laatrijpe Konvoy-dochter van Beatrix 39, is bezig met haar derde lactatie en produceerde in 680 dagen tot dusver 14.701 kg melk met 4,64% vet en 4,01% eiwit.

